

Relacja z obchodów 176. rocznica Powstania Krakowskiego (1846-2022) - Pamiętamy!

W obchodach uczestniczyła delegacja Stowarzyszenia „Klub Przyjaciół Wieliczki” (KPW), dla której było to 124 spotkanie z cyklu „MNIE TA ZIEMIA od innych droższa” p.t. „Powstanie Krakowskie w 1846 r. i udział w nim wieliczian - Pamiętamy po 176. latach (1846-2022). Można o tym było przeczytać na tablicy KPW przy Urzędzie Miasta i Gminy Wieliczka.

Jadwiga Duda zorganizowała w 2006 r. jako kierownik Działu Regionalnego Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Wieliczce i prezes Stowarzyszenia „Klub Przyjaciół Wieliczki” (KPW) 97 spotkanie z cyklu „Wieliczka-Wieliczanie” p.t. „W 160 rocznicę Rewolucji Krakowskiej w 1846 roku – ku pamięci poległych wieliczian”. Relacja ze spotkania opracowała i opublikowała w zeszycie 43 „Biblioteczki Wielickiej” (2006). Od 2006 r. delegacja „Klubu Przyjaciół Wieliczki” rok rocznie bierze udział w obchodach rocznicowych Powstania Krakowskiego w Gdowie i Podgórzu. W latach 2007 - 2016 zorganizowała dla uczniów Liceum Ogólnokształcącego im. E. Dembowskiego w Gdowie i Zespołu Szkół Zawodowych im. E. Dembowskiego w Wieliczce - dziesięć edycji konkursu wiedzy pt. „Powstanie Krakowskie w 1846 r.” Każdy konkurs był zakończony wycieczką szlakiem miejsc pamięci po tym powstaniu na trasie: Wieliczka - Łazany- Gdów- Niegowić - Grodkowice - Kraków-stary cmentarz w Podgórzu. W przeprowadzeniu tych konkursów współpracowała z nauczycielami: Marią Dziobek, Eugeniuszem Janiczakiem, Franciszkiem Danielem, Dorotą Czajowską, Michałem Burmerem, Dariuszem Tańculą. W komisji konkursowej zasiadali członkowie Klubu Przyjaciół Wieliczki. Po Gdowie i Niegowici wycieczki uczestników ww. konkursów oprowadzał Franciszek Daniel. KPW współpracował ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Ziemi Gdowskiej z prezesami Tadeuszem Kuligiem, Tadeuszem Feliksem.

25 lutego 2022 r., w przeddzień 176. rocznicy „Bitwy pod Gdowem 26 lutego 1846 r.” przy Kopcu – Mogile na gdowskim cmentarzu parafialnym uczczono pamięć poległych w tej bitwie. W uroczystości uczestniczyła delegacja Stowarzyszenia „Klub Przyjaciół Wieliczki” (KPW): Jadwiga Duda, prezes, Marta Borowiec, Jacek Kowal, Antoni Obrzut, Marian Sipióra. Na uroczystość otrzymaliśmy zaproszenie od Zbigniewa Wojasa, wójta Gminy Gdów i Gminnego Centrum Kultury w Gdowie pod dyktando Wiolety Chmieli. Przed wejściem na cmentarz znajduje się tablica „Małopolski Szlak Powstania Krakowskiego” z tekstem opisującym bitwę pod Gdowem 26.02.1846 r. między powstańcami przybyłymi z Wieliczki, a

chłopami i wojskiem austriackim. Powstańcy zostali pokonani – zginęło 154 osoby, a 59 zostało wziętych do niewoli. Poległych władze austriackie nie pozwoliły pogrzebać na cmentarzu bo uważano ich za buntowników przeciw legalnej władzy. Pochowano ich na pastwisku obok cmentarza, w trzech dołach bez krzyża. W 50 rocznicę tego wydarzenia, w 1896 r. z inicjatywy Straży Ogniowej w Gdowie zwłoki powstańców umieszczono we wspólnym grobie, na którym usypano kopiec. W 1906 r. Wojciech Samek z Bochni wykonał na kopcu pomnik z piaskowca.

Na jego cokole stoi kamienny krzyż z napisem: „BOŻE ZBAW POLSKĘ”. Pod krzyżem rzeźba młodej zranionej kobiety- biblijnej Racheli. To Matka Polska, która jak Rachel opłakuje swych synów poległych za Ojczyznę. U jej stóp na mieczu i wieńcu dębowym orzeł. Na ścianach postumentu pomnika, na cokole z trzech stron granitowe tablice z napisami: „Rachel płacząca synów swoich i nie chciała się dać pocieszyć, iż ich nie masz. Poległym za Ojczyznę pod Gdowem 1846 -1906 r. R.J.P. SP MICHAŁ ROTTERMUND z PRZYBRODZA, dowódca oddziału powstańczego, pod Gdowem. Spokój jego duszy. Józef Siedlecki l.19 z Jankówki, Fryderyk Locher – Ritter, uczeń, syn zarządcy salin w Wieliczce, Alojzy Stefanides, uczeń, syn dyrektora salin, Edward Drozdowski, górnik, Wojciech Pilchowski, Żeleznik, Walenty Sturna, żeleznik, Wojciech Małek, górnik, Janiszewski, górnik, Franciszek Camo, świeczny salinarny, Skawiński, Antoni Borowiec, świeczny salinarny i inni.”

Uroczystość prowadziła Edyta Trojańska-Urbaniak z Urzędu Gminy Gdów. Kolejno na kopcu-mogile, przed pomnikiem kwiaty i zapalone znicze złożyli: Zbigniew Wojaś, starostwa Powiatu Wielickiego Adam Kociołek z radną Katarzyna Ciężarek, sołtys Gdowa Zbigniew Gomułka, delegacje: Kopalni Soli „Wieliczka” SA: Wiesław Wiewiórka, Marcin Piątek, Zygmunt Zuski, Mirosław Sikora, KPW: Jadwiga Duda, prezes, Marta Borowiec, Jacek Kowal, Towarzystwa Historia i Tradycja: Teresa Kaczmarczyk, prezes i Jan Zawala, v-ce prezes, Uniwersytetu III Wieku w Gdowie: Państwo Łaciakowie, Alicja Musiał. U podnóża kopca znajdował się poczet sztandarowy Koła Wieliczka Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej: chorążym Stanisław Dziedzic i przybocznymi: Antonim Obrzutem, Marianem Sipiórą oraz Hubert Cora, członek KPW reprezentujący Związek Strzelecki w Krakowie przy ul. L. Rydla 54 - Jednostka Strzelecka 2077. Głos zabrał Zbigniew Wojaś. Jadwiga Duda wspomniała, że trzeba wspomnieć osoby z Gdowa, które troszczyły się o kopiec oraz o przekazywanie pamięci o bitwie gdowskiej: Tadeusz Kulig i Tadeusz Feliks, ś. p. prezesi Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Gdowskiej. Zaprosiła zebranych do wspólnej modlitwy o pokój wieczny dla poległych w bitwie 26.02.1846 r. Odmówiono: Ojcze Nasz...Zdrowaś Mario... Wieczne odpoczywanie. Następnie odśpiewano hymn państwowy „Jeszcze Polska nie zginęła...” po uroczystości na zaproszenie wójta Gminy Gdów odbyło się spotkanie w Gminnym Centrum Kultury przy ciastku i herbatce. Dziękujemy. W Gdowie jest ulica Powstania Krakowskiego. Imię Edwarda Dembowskiego nosi Liceum Ogólnokształcące w Gdowie.

O godz. 11.20 spod Urzędu Miasta i Gminy Wieliczka (UMiG) delegacja KPW: Jadwiga Duda, Anna Kisiel, skarbnik, Marta Borowiec, Marian Sipóra oraz przewodniczący Koła Wieliczka ŚZZAK bez uprawnień kombatanckich Stanisław Dziedzic ze sztandarem Koła Wieliczka ŚZZAK busem UMiG Wieliczka prowadzonym przez Tadeusza Warczaka udała się do Krakowa na stary cmentarz w Podgórzu. Przed wjazdem na wzniesienie na którym zlokalizowany jest cmentarz znajduje się tablica „Małopolski Szlak Powstania Krakowskiego”. Po przejściu bramy cmentarnej, po lewej stronie przy murze znajduje się grób Edwarda Dembowskiego i 28 powstańców krakowskich - uczczono ich pamięć. Przed grobem był sztandar Koła Wieliczka ŚZZAK z chorążym Stanisławem Dziedzicem, przybocznymi: Marianem Sipiórą i por. Bogumiłem Zapałą. Uroczystość prowadził Marcin Tatała, pełnomocnik Wojewody Małopolskiego ds. Integracji Środowisk Kombatanckich i Osób Represjonowanych w Krakowie, a wspomagała go Jadwiga Duda. Modlitwę za powstańców krakowskich odmówił o. Jerzy Pajak, kapelan środowisk niepodległościowych. Powiedział m.in.: „W 176. rocznicę Powstania Krakowskiego wspominamy walkę naszych braci o odzyskanie niepodległości i o zmiany społeczno-polityczne. Wspominamy Edwarda Dembowskiego, niepodległościowego i rewolucyjnego działacza, filozofa i krytyka literackiego. Zginął 27 lutego 1846 r., trafiony austriacką kulą, gdy kroczył na czele religijno-patriotycznej procesji w Podgórzu. Wspominamy także Ludwika Mierosławskiego, porucznika powstania listopadowego, Karola Libelta, Kazimierza Skarżyńskiego, górników z kopalni soli w Wieliczce, uczestników słynnej procesji patriotyczno-religijnej. [...] Choć powstanie upadło, to jednak w sercach Polaków umocniła się wiara w odzyskanie niepodległości.” Na grobie E. Dembowskiego i 28 powstańców wiązanek kwiatów i znicze składali kolejno: przedstawiciel prezydenta Miasta Krakowa, przedstawiciel Wojewody Małopolskiego, Cecylia Radoń, zastępca dyrektora Oddziału Krakowskiego Instytutu Pamięci Narodowej, Małgorzata Janiec, przewodniczącą Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość” i Jadwiga Martyna, córka ś. p. Józefa Ostafina, żołnierza niezłomnego zamordowanego w Krakowie 3.11.1947r. przez UB, delegacja z Muzeum Podgórza, Henryk Gawor, zastępca starosty Powiatu Wielickiego wielicki i Rafał Ślęczka, sekretarz Starostwa, Piotr Kupa, wiceburmistrz Miasta i Gminy Wieliczka i Tadeusz Luraniec, przewodniczący Rady Miejskiej w Wieliczce, delegacje: Kopalni Soli „Wieliczka” SA: Wiesław Wiewiórka, Marcin Piątek, Zygmunt Zuski, Mirosław Sikora, Piotr Marzec, przewodniczący Zarządu Osiedla H. Sienkiewicza - A. Asnyka-W. Pola w Wieliczce z członkiem Dorotą Stec-Fus i sekretarzem Rady Osiedla Marią Nawrot, także członkiem KPW, KPW w składzie: Marta Borowiec, Jadwiga Duda, Anna Kisiel, delegacja Powiatowego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Wieliczce w składzie: Michał Burmer, nauczyciel historii, Bartłomiej Lenart, Filip Niepsuj; nauczycielka i uczniowie Szkoły Podstawowej nr 66 im. Edwarda Dembowskiego w Krakowie,. Wszyscy zaśpiewali hymn narodowy „Jeszcze Polska nie zginęła”, po czym wykonano wspólne zdjęcie przy grobie Edwarda Dembowskiego. Obchody w Podgórzu zorganizowały władze województwa małopolskiego i Małopolska Rada Kombatanatów i Osób Represjonowanych. Delegacja KPW od organizatorów otrzymała „Krakowskie Karty Historyczne” Seria 1 czyli 18 widokówek, z których jedna nosi tytuł „Powstanie krakowskie w 1846” i prezentuje Edwarda Dembowskiego na czele procesji. Na niej czytamy: „Polacy w 1846 r. planowali wspólny zryw narodowo-wyzwoleńczy. Wskutek działań sił policyjnych i wywiadowczych zaborców - ogniska powstańcze we wszystkich trzech zaborach zduszono w zarodku. Powstanie, później

nazwane krakowskim, wybuchło przede wszystkim w autonomicznej Rzeczypospolitej Krakowskiej obejmując miasto Kraków i jego najbliższe okolice w zaborze austriackim w dniach od 21 lutego do 4 marca. W Krakowie spiskowcy utworzyli Rząd Narodowy, który ogłosił manifest wzywający do walki o wolność. Niestety porażka pod Gdowem i śmierć jednego z przywódców Edwarda Dembowskiego (1822-1946) kroczącego na czele procesji z Krakowa do Wieliczki, przesądziła o klęsce powstania. Dyktator Jan Józef Tyssowski złożył władzę i wraz z 1500 powstańcami udał się do Prus, gdzie wszyscy zostali internowani. Do Krakowa wkroczyły wojska rosyjskie i austriackie. Zlikwidowano autonomię Rzeczypospolitej Krakowskiej, a jej terytorium 16 listopada 1846 r. włączono do Austrii” Dziękujemy.

Po powrocie do Wieliczki delegacja KPW udała się na modlitwę do kościoła parafialnego pw. św. Klemensa. Przy wejściu do kaplicy Morstinów, gdzie jest adoracja Najświętszego Sakramentu znajduje się tablica poświęcona Tomaszowi i Anieli Chromym ufundowana przez dzieci Annę i Dyzmę Chromego, adiutanta Edwarda Dembowskiego w Wieliczce. Jego grób znajduje się na cmentarzu parafialnym w Krzeszowicach. Zobaczyliśmy także tablicę epitafijną Kunegundy Mąkolskiej, właścicielki dóbr w Pawlikowicach, która przeżyła wydarzenia rabacji w 1846 r.

O godz.13.30 uroczystości odbyły się w Wieliczce przed tablicą z napisem: „EDWARDOWI DEMBOWSKIEMU I PATRIOTOM WIELICKIM KTÓRZY W DNIU 24 LUTEGO 1846 R. OBWIEŚCILI LUDOWI ZGROMADZONEMU NA RYNKU NIEPODLEGŁOŚĆ I RÓWNOŚĆ SPOŁECZNĄ - SPOŁECZEŃSTWO MIASTA WIELICZKI WIELICZKA 24 LUTEGO 1985 R.”. Tablica znajduje się na ścianie frontowej Pałacu Przychockich, w którym obecnie mieści się Starostwo Powiatowe przy Rynku Górnym. Przy tablicy były sztandary Koła Wieliczka ŚZŻAK z pocztm sztandarowym jak wyżej oraz sztandar PCKZiU w Wieliczce. Zebrany Jadwiga Duda przedstawiła przybycie do Wieliczki emisariusza Edwarda Dembowskiego, który z ramienia Rządu Narodowego 24.02.1846 r. ogłosił mieszkańcom zgromadzonym na rynku „Manifest. do Narodu Polskiego”, a następnie na czele grupy ochotników udał się do Krakowa. W 1985 r. w 139. rocznicę ogłoszenia „Manifestu...” i śmierci Edwarda Dembowskiego dokonano uroczystego wmurowania i odsłonięcia tablicy pamiątkowej na ścianie budynku Zespołu Szkół Zawodowych (ZSZ) im. Edwarda Dembowskiego. W tym budynku ZSZ mieścił się w latach 1975-2014. Na temat historii ZSZ w Wieliczce było zorganizowane 99 spotkanie „Wieliczka-Wieliczanie” w 2006 r. Relacja ze spotkania z biografią Edwarda Dembowskiego została opublikowana przez autorkę niniejszego tekstu w zeszycie 44 „Biblioteczki Wielickiej”. Obecnie jego kontynuacją jest Powiatowe Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Wieliczce. W 1989 r. wieliczanie Robert Kłosowicz w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego napisał pracę magisterską pt. „Wypadki Rewolucji Krakowskiej 1846 r. na terenie Wieliczki i okolic”. Praca została opublikowana w 1996 r. w „Studiach i materiałach do dziejów żup solnych w Polsce” tom XIX wydany przez Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka w 1996 r. Głos zabrała poseł na Sejm RP Urszula Rusecka wypowiadając się na temat wolności i niepodległości naszego kraju w

historii oraz zagrożenia tych wartości w związku z obecną agresją Rosji na Ukrainę. Z Panią Poseł uczestniczył Piotr Siemczonek z Biura poselskiego. Kolejno kwiaty i zapalone znicze przed tablicą złożyli: Urszula Rusecka, Adam Kociołek, delegacja KSW SA, KPW: Marta Borowiec, Jadwiga Duda, Jan Matzke, a znicze Piotr Krupa i Tadeusz Luraniec. Na prośbę Jadwigi Dudy zebrani odmówili modlitwy: „Ojcze Nasz... Zdrowaś Mario... Wieczne odpoczywanie..”. i zaśpiewali „Jeszcze Polska nie zginęła...” hymn narodowy. W uroczystości z Zarząd Powiatu Wielickiego uczestniczyli wicestarosta Henryk Gawor, Tomasz Broniowski, Stanisław Kyrz, Aleksandra Ślusarek oraz sekretarz powiatu Rafał Ślęczka, klasą III RP PCKZiU w Wieliczce z ze sztandarem pod opieką nauczycielki Iwony Janus. Starosta wielicki podziękował wszystkim za udział w uroczystości i podkreślił, że obecny herb Powiatu Wielickiego został zaczerpnięty z loga używanego przez Rząd Narodowy z 1846 r. W Wieliczce mamy ulicę Edwarda Dembowskiego. Starostwo na ww. uroczystości przygotowało afisz. Przed schodami prowadzącymi do wejścia do budynku Starostwa znajduje się tablica „Małopolski Szlak Powstania Krakowskiego”. Zapraszam do zapoznania się z jej treścią. Przebieg uroczystości fotografowali: Lidia Lembas ze Starostwa w Wieliczce, Rafał Stachurski z Kopalni Soli Wieliczka SA, Tadeusz Warczak z Urzędu Miasta i Gminy Wieliczka i niżej podpisana. Dziękuję Agacie Bijak ze Starostwa w Wieliczce za wykonanie plakatu na obchody 25.02.2022 r.

Opracowała Jadwiga Duda